

KILÁTÓ

Szerkeszti: Patócs László ■ LV. évfolyam, 16. szám

Andersen és az ALMA: díjak és díjazottak

Kiosztották a legrangosabb gyermekirodalmi díjakat

Herédi Károly

Április 4-én, a Bolognai Nemzetközi Gyerekkönyv- és Illusztrációs Vásáron bejelentették a Hans Christian Andersen-díj idei győzteseinek nevét, nem sokkal később kiderült az is, ki nyerte el az Astrid Lindgren-emlékdíjat (Astrid Lindgren Memorial Award – ALMA) 2016-ban. Előbbit a kínai Cao Wenxuannak ítélték oda. Az Astrid Lindgren-emlékdíj nyertese pedig az amerikai/angliai Meg Rosoff lett.

Az Andersen-díj a legrangosabb nemzetközi gyermekirodalmi (1956 óta) és gyerekkönyv-illusztrációs (1966 óta) elismerés, amelyet gyakorta Kis Nobel-díjnak is titulálnak. A díj védnöke a dán királynő, és minden második évben ítéli oda egy kortárs írónak és illusztrátornak az IBBY (The International Board on Books for Young People) szakértői testülete. A jelöltállítás folyamatában az egyes országok IBBY tagszervezetei vesznek részt, azon országok, amelyek nem rendelkeznek tagsággal az IBBY-ben, nem jelölhetnek. A világ 34 országának alkotói jutottak el a jelölési folyamat végéig, Horvátország Miro Gavrant, Szlovénia pedig Svetlana Makarovičot és Marjan Mančeket terjesztette fel a díjra. A tagság nem elhanyagolható anyagi jellegű kötelezettséget ró az országok tagszervezeteire, de a magyar és szerb jelölt hiánya az anyagi problémákon túl a két ország gyermekirodalmi

nehézségekbe és akadályokba ütköző bátor gyerekekről, miközben a szöveg az olvasók széles rétegét vonzza, és segít egy olyan irodalmi hagyományt formálni Kínában, amely tiszteltben tartja a gyermeki világ valóságát is.”¹

A 2002-ben, a svéd kormány által alapított ALMA a legnagyobb anyagi megbecsülést biztosító elismerés a gyermekirodalom területén tevékenykedők számára: a svéd állam 5 millió koronával honorálja a győztest, akinek nevét minden év tavaszán jelentik be. Magyar jelöltek Bányai István (USA), Csukás István, Dezső Andrea (USA), Marék Veronika és a Mesemúzeum voltak, Szerbia pedig Grozdana Olujićot és Ljubivoje Ršumovićot választotta ki. Míg Cao Wenxuan nem olvasható magyarul, addig Meg Rosoff két regénye is megjelent Magyarországon: 2007-ben a *Majd újra lesz nyár...* (*How I Live Now*), 2014-ben pedig a *Sorsbújócska* (*Just in Case*) című.

Meg Rosoff könyvei a YA irodalom provokatív és minőségi rétegéhez tartoznak. A *Majd újra lesz nyár* főszereplője Daisy, egy táplálkozási zavarokkal küzdő lány, akit Amerikából a vidéki Angliába küld apja, hogy ott négy unokatestvére és nagynénje társaságában vakációzzon. Az öntörvényű és ironikus-kritikus² lány (talán túl) gyorsan beilleszkedik négy unokatestvére közé. A nagynéni elutazik, magára hagyja az öt gyereket, ekkor a baljós jelek ellenére még egy ideig minden idillinek hat, de időközben – a disztópikus közeljövőben járunk – kitör a harmadik világháború. A háború, amelyben nem tudni, ki az ellenség, hol húzódnak a frontvonalak és mi az egész konfliktus célja. Ezek az elemek a regény két fő témájának

Részletek a *Bronz és Napraforgó* című könyvből

Napraforgó rámutatott az égen izzó korongra, azután fogott egy pálcát és két betűt rajzolt a földre.

Hangosan felolvasta őket: „Tai yang... a nap.”

Újra és újra meghúzta a betűk körvonalait, írás közben megnevezve az összes ecsetvonást. „Heng (vízszintes vonal), bie (balra ereszkedő), ca (jobbra ereszkedő) és végül a dian (pont). Ez tai...” Talált egy botot Bronznak is, és arra biztatta, hogy másolja le, amit ő leírt. Bronz erősen koncentrált. Ő volt az idősebb, ezért szokatlan volt neki, hogy Napraforgó tanítja őt.

Lassan kezdett alábukni a nap, az egyik fáról egy levél komótosan megindult a föld felé. Ekkor Napraforgó rámutatott a lehulló levélre, figyelte, majd megszólalt: „Luo... hullik, luo xia qu... lehullik.” A levél pedig, akárha pillangó lenne letelepedett egy fücsomóra.

Bronz éhezte a tudást, szinte falta a betűket, amelyeket Napraforgó ismert, és noteszből a földre karcolt. Soha nem álltak meg. Bárhová is mentek, bármint is láttak, Bronz mindennek tudni kívánta a jelét...

Szemében az őt körülvevő gyönyörű világ átalakult a betűk varázslatos világává. A nap gyönyörűbbé, élénkebbé és csábítóbbá vált, mint bármikor előtte. Akárcsak a hold, az égbolt, a föld, a szél, az eső... minden új életre kelt.

És Bronz, akinek az időjárástól függetlenül a rizsföldeket kellett járnia, ugyancsak megváltozott. Nyugodtabb volt, mint régen.

Angolból fordította: Herédi Károly

Az angol szöveg forrása: <https://ciforschools.files.wordpress.com/2015/09/bronze-and-sunflower-english-excerpt.pdf>

A *Sorsbújócska* című könyv alapötletében és megvalósításában is sikerültebb alkotás. A külső nézőpontú elbeszélő maximális természetességgel számol be a főhős küzdelmeiről, küszködéseiről. A magyarra lefordíthatatlan utalás a cím (*Just in Case* – arra az esetre, ha netalán) és a főhős választott neve között (Justin Case) Rosoff írásainak egy újabb, a többértelműséget felhasználó dimenzióját mutatja meg. A valóság és képzelet közötti repedések nem mindig foltozhatóak be Justin mentális körképe alapján. Rosoff eljárása, amely bizonytalanságban tartja az olvasót és a főhőst is, válik a szöveg legfőbb tétjévé: nem egyértelmű, hogy a végzet csupán Justin fejében szólal-e meg. Ez a bizonytalanság és a főhős paranoiája az olvasót is egy örvénybe löki, amelyre még inkább ráerősít a sors utolsó mondata, amely az olvasó

jelölt hiánya az anyagi problémákon túl a két ország gyerekirodalmi szakmájának érdekérvényesítő és szervezési hiányosságaira is ráirányítja a figyelmet.

Cao Wenxuan a Pekingi Egyetemen oktat kínai irodalmat és gyermekirodalmat. Jelentősebb művei: *A szalmaház* (1997), *Bronz és Napraforgó* (2005), *Dingding és Dangdang*-sorozat (2012). Regényei főként az 50-es, 60-as évek Kínájának falusias, vidéki közegében játszódnak, ahonnan Cao Wenxuan is származik. Történetei az elfogadás, az emberiség és az emberi kötelek erejének ábrázolását vállalják fel. Műveiben leépíti a védett gyerekek illuzórikus képét, leplezetlenül mutatja be azt, hogy a gyerekek is éppúgy történhetnek szörnyűségek, akár a felnőttekkel. A *Bronz és Napraforgó* című regényben egy városi lányt, Napraforgót és művész apját vidékre telepítik. Miután Napraforgó apja eltűnik, a néma és emiatt a falubeli gyerekek közül kiközösített Bronz és annak családja fogadja be a lányt. Új családjának csupán egy gyerek taníttatására van lehetősége, a választás Napraforgóra esik, aki tudását igyekszik megosztani Bronzzal. A szinte éhező család története a kínai kulturális forradalom árnyékában játszódik, amelyet Cao prózájának különös melankóliája és líraisága esztétizál át. A *Dingding és Dangdang* című regénysorozat egy Down-szindrómás testvérpárról szól: a fiúk egyaránt szembesülnek elfogadással, elutasítással, szeretettel és kegyetlenséggel, miközben megpróbálnak újra rálelni egymásra. A Down-szindrómás gyerekek nézőpontjának ütköztetése a világgal, az arra adott reakciók egy kevésbé ismert tapasztalati szférát nyitnak fel az olvasó előtt. A díjat odaitéllő zsűri indoklása szerint: „Cao nagyszerű példája annak, hogyan lehetséges csodálatos prózai szöveget létrehozni és történetet mesélni hatalmas

ben nem tudni, ki az ellenség, hol húzódnak a frontvonalak és mi az egész konfliktus célja. Ezek az események nagyrészt háttérben is maradnak, a gyerekek túlélésére fókuszál a történet Daisy naplószerű elbeszéléséből, amely meglehetősen szenvtelenül számol be Daisy és James Dean-szerű unokatestvére, Edmond szerelmi kapcsolatáról is. A műfaji konvenciókat Rosoff könyve sem akarja teljesen leépíteni: a szerelem valódi, minden akadályt leküzdő érzelem, a kissé koraérett főhős pedig néhol sommás bölcsességeket is képes megfogalmazni az élet nagy kérdéseiről. A nyilvánvaló történetvezetési hiányosságok, a csupasz és díztelen prózanyelv az emlékező fiatal gondolkodását és nyelvi képességét is modellálja, bár úgy tűnhet, hogy az író ebben a regényében mintha túlságosan is komolyan venné önmagát és a műfajt. A YA sajátosságai megfosztják az írókat a kényelmes helyzetől, hogy narratív bravúrok vagy valamiféle figuratív golyóálló üveg mögé bújjon. Fő eszközei az elbeszélés-technika apróbb variációiban, a tematikai újszerűségben, variálásában szinte ki is merülnek. Meg Rosoff rá is licitált a hasonló típusú könyvekre, és ezzel kétségtelesen emelte a tétet, hiszen a háború, az incesztus és az önsanyargatás hármasa után az olvasó nem tér egykönnyen magához, és ahogyan a legtöbb YA regény esetében, a totális happy end itt sem következik/következhet be. Annak ellenére, hogy számos önéletrajzi elemet épít be szövegébe, és nem tartja magát irodalmi írónak, megpróbálkozik egy motivikus sor működtetésével is: összekapcsolhatóvá válik Daisy önéheztetése a háború alatti éhezéssel és az Edmond utáni vágyakozással („...minden részemet előntötte az az érzés, hogy éhezem, éhezem, éhezem Edmondot. És lássatok csodát, ez véletlenül pont az abszolút kedvenc érzésem volt.” 50).

a bizonytalanság és a főhős paranoiája az olvasót is egy örvénybe löki, amelyre még inkább ráerősít a sors utolsó mondata, amely az olvasó világa felé nyitja meg a szöveget: „Például látlak téged.” (298). Miközben a tizenöt éves főhős, aki pont olyan sérülékeny, szeretetvágyó, esendő és önző, mint kortársai, megpróbál megszökni a végzet elől, számtalan véletlen találkozás és baleset éri. Meg Rosoff első könyvében a világ széthullása is hangsúlyosan megjelent, ebben az esetben specifikusabb az érdeklődése, és a tudat meg a személyiség széthasadása felé fordult. A *Sorsbújóska* egyfelől a felkínált dilemmák (szabad akarat, determináltság vagy vak szerencse), másfelől egy kidolgozott motívum- (futás metaforája) és utalásrendszer (T.S. Eliot-vers, *Alíz Csodaországban*, *Donnie Darko* stb.) alapján nevezhető figyelmet érdemlő szövegnek. A regény zárlatában a sors beismeri vereségét, helyébe pedig valamilyen másik, de ugyanannyira kiszámíthatatlan jelenség lép, amelyet akár úgy is nevezhetnénk, hogy az élet: „Hogy mi történt utána? Justin és Agnes boldogan éltek örökkön-örökké. És örökké szomorún is. Néha egyszerre. És nem mindig egymással. Az idők végezetéig. Akármikor volt is az” (297).

¹ <http://www.ibby.org/1568.0.html>

² Például: „Ezt Edmond rape-nak hívja, ami neki repcét jelent, nekem viszont nemi erőszakot, amiből naponta tíz van az újságban, de nem foglalkozunk vele, csak ha a tettes pap vagy olyan ember, akit ismerni lehet a tévéből” (13).

A mai Kilátóban Szent Lilla alkotásait közöljük.

